

tot een *quasi* objectieve verantwoordelijkheid leidde door de bestuurders van de rechtspersonen te veroordelen voor inbreuken die ze materieel niet hadden gepleegd, maar aan wie de inbreuken ten laste werden gelegd vanwege de positie die ze bekleedden binnen de rechtspersoon.

B.7. Doordat de in het geding zijnde maatregel ten aanzien van de personen die samen met een rechtspersoon een misdrijf uit onachtzaamheid hebben begaan, een strafuitsluitingsgrond in het leven roept, doet hij een verschil in behandeling ontstaan ten aanzien van de personen die samen met een andere persoon dan een rechtspersoon een misdrijf uit onachtzaamheid hebben begaan.

B.8. Dat verschil in behandeling is niet zonder redelijke verantwoording gelet op de verschillen die er bestaan tussen de beide in B.7 beschreven situaties. Wanneer twee natuurlijke personen tegelijkertijd worden vervolgd wegens eenzelfde feit, moet de rechter in het licht van de omstandigheden van elke zaak onderzoeken of zij beiden schuldig zijn. Artikel 5, eerste lid, stelt daarentegen automatisch de rechtspersoon aansprakelijk voor de nalatigheid die toe te schrijven is aan de natuurlijke persoon die voor zijn rekening heeft gehandeld. Rekening houdend met het feit dat een rechtspersoon uitsluitend handelt door het optreden van een natuurlijke persoon, vermocht de wetgever, om de

in B.6.2 in herinnering gebrachte redenen, te oordelen dat, wanneer de natuurlijke persoon wordt geïdentificeerd en teneinde te vermijden dat de rechtspersoon en de natuurlijke persoon systematisch samen worden veroordeeld (*Parl. St.*, Senaat, 1998-1999, nr. 1-1217/6, p. 38), de rechter er toe diende te worden aangezet een afweging te maken tussen, enerzijds, het aspect fout van een natuurlijke persoon en, anderzijds, de verantwoordelijkheid van de rechtspersoon (*Parl. St.*, Kamer, 1998-1999, nr. 2093/5, p. 15) en hem de mogelijkheid moest worden geboden geval per geval na te gaan welk gedrag bepalend was, dat van de rechtspersoon, dan wel dat van de natuurlijke persoon. (*Parl. St.*, Senaat, 1998-1999, nr. 1-1217/1, p. 6).

B.9. De prejudiciële vraag dient ontkennend te worden beantwoord.

Om die redenen,
het Hof
zegt voor recht :

Artikel 5, tweede lid, eerste zin, van het Strafwetboek, zoals hersteld bij de wet van 4 mei 1999 tot invoering van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen, schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet.
(...)

Noot

Artikel 5, tweede lid, van het Strafwetboek zoals hersteld bij de wet van 4 mei 1999 tot invoering van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen bepaalt dat wanneer een rechtspersoon verantwoordelijk gesteld wordt uitsluitend wegens het optreden van een geïdentificeerde natuurlijke persoon, enkel degene die de zwaarste fout heeft begaan, kan worden veroordeeld. Tevens wordt bepaald dat indien de geïdentificeerde natuurlijke persoon de fout wetens en willens heeft gepleegd, hij samen met de verantwoordelijke rechtspersoon kan worden veroordeeld.

Deze – overigens manifest tegen de aanbeveling van de Raad van Europa¹ ingaande – bepaling m.b.t. de mogelijkheden van (de)cumulatie van strafrechtelijke verantwoordelijkheid heeft in het recente verleden aanleiding gegeven tot heel wat commentaren over de juiste betekenis en interpretatie van een aantal daarin gebruikte woorden en begrippen.

Hoewel de aan het Arbitragehof voorgelegde thematiek zeker aanknoopt bij deze discussies, is zij meer fundamenteel van aard aangezien de decumulatie zelf in vraag wordt gesteld. Aan het Arbitragehof werd gevraagd of de keuze van de wetgever van 1999 om, wanneer een rechtspersoon verantwoordelijk wordt gesteld uitsluitend wegens het optreden van een geïdentificeerde natuurlijke persoon, deze natuurlijke persoon strafuitsluiting te verlenen in gevallen

waarin hij een fout heeft begaan die “lichter” is dan deze van de rechtspersoon, geen schending uitmaakt van de artikelen 10 (gelijkheid) en 11 (niet-discriminatie) van de Grondwet. Natuurlijke personen die een misdrijf plegen in het kader van een activiteit van een andere natuurlijke persoon kunnen immers niet van een dergelijke wettelijke strafuitsluiting genieten.

Het Arbitragehof heeft besloten dat deze bepaling de artikelen 10 en 11 van de Grondwet niet schendt. Het Hof stelt dat er een verschil in behandeling is m.b.t. de toerekening van misdrijven bij een samenloop van strafrechtelijke verantwoordelijkheden tussen de natuurlijke persoon en de rechtspersoon, maar dat dit verschil redelijk verantwoord is. Het Hof meent dat het feit dat artikel 5 van het Strafwetboek de rechtspersoon automatisch aansprakelijk stelt voor de “nalatigheid” die toe te schrijven is aan de natuurlijke persoon die voor zijn rekening heeft gehandeld en “dat een rechtspersoon uitsluitend handelt door het optreden van een natuurlijke persoon”, een voldoende reden is om te bepalen dat, wanneer de natuurlijke persoon wordt geïdentificeerd, de rechter enkel degene met de zwaarste fout kan veroordelen. Op die manier wordt volgens het Hof vermeden dat de rechtspersoon en de natuurlijke persoon systematisch samen zouden worden veroordeeld.

¹ “The imposition of liability upon the enterprise should not exonerate from liability a natural person implicated in the offence. In particular, persons performing managerial functions should not be made liable for breaches of duties which conduce to the commission of the offence.” (Aanbeveling 5 Appendix bij R(88)18 van het Comité van Ministers aan de lidstaten “concerning liability of enterprises having legal personality for offences committed in the exercise of legal activities” van 20 oktober 1988).

Deze beslissing van het Hof en de daarbij gebruikte be-
woordingen zijn om meerdere redenen interessant. De stel-
ling dat het door de wetgever gemaakte onderscheid tussen
de natuurlijke personen redelijk te verantwoorden is, is m.i.
immers niet onbetwist.

In eerste instantie dient opgemerkt dat het gebruik van
het woord “*nalatigheid*” in de argumentatie van het Arbi-
tragehof dient gelezen in het licht van het Cassatiearrest
van 4 maart 2003.¹ Het Hof van Cassatie stelde daarin im-
mers dat de term “wetens en willens” uit artikel 5, tweede
lid, tweede zin van het Strafwetboek zowel van toepassing
is op opzettelijke misdrijven als op onachtzaamheidsmis-
drijven. De reeds in het advies over het wetsontwerp door
de Raad van State gestelde vraag² of de term “wetens en
willens” betrekking had op de wettelijke kwalificatie van
het misdrijf dan wel de concrete geestesgesteldheid van de
natuurlijke persoon, wordt daarmee duidelijk beantwoord.
Aangezien de wet niet bepaalt dat een samenlopende ver-
oordeling van de natuurlijke persoon en rechtspersoon mo-
gelijk is bij “opzettelijke misdrijven”, dient de vraag of het
misdrijf “wetens en willens” werd gepleegd beoordeeld op
basis van de aanwezigheid van opzet in de concrete gees-
tesgesteldheid van de natuurlijke persoon.³

De toepasselijkheid van de term “wetens en willens” op
opzettelijke misdrijven én op onachtzaamheidsmisdrijven
heeft gevolgen voor de discussie over de verenigbaarheid
van artikel 5, tweede lid van het Strafwetboek met de arti-
kel 10 en 11 van de Grondwet. Aangezien ook natuur-
lijke personen die wetens en willens een
onachtzaamheidsmisdrijf hebben gepleegd samen met de
rechtspersoon kunnen worden veroordeeld, is het onder-
scheid in behandeling tussen natuurlijke personen die een
misdrijf plegen in het kader van een activiteit van een
rechtspersoon en deze die dit voor een natuurlijke persoon
doen, kleiner dan het Arbitragehof lijkt te suggereren.

Deze vaststelling doet evenwel niets af van het bestaan
van een onderscheid in behandeling tussen categorieën van
personen, zodat een verantwoording ervan hoe dan ook

noodzakelijk is. De argumentatie van het Hof in dat ver-
band steunt voornamelijk op het feit dat het vermijden van
een “systematische” cumulatie van verantwoordelijkheden
als een legitieme doelstelling kan worden beschouwd, er-
van uitgaande dat een “*rechtspersoon uitsluitend handelt
door het optreden van een natuurlijke persoon*”. Deze laat-
ste premisse, hoewel rechtstreeks geplukt uit de strafwet
zelf, is niet geheel zonder discussie.⁴ In tegenstelling tot
hetgeen de wet beoogt, suggereert het gebruik van het
woord “uitsluitend” een afgeleide verantwoordelijkheid en
het ontbreken van een eigen strafwaardigheid van de
rechtspersoon.⁵

Mijns inziens blijft de argumentatie ter verantwoording
van het door de wetgever gemaakte onderscheid tussen ca-
tegorieën van natuurlijke personen dan ook voor discussie
vatbaar.⁶ De invoering van de strafuitsluitingsgrond lijkt
immers niet noodzakelijk te zijn om de beoogde doelstel-
lingen van de wetgever van 1999 – het toerekenen van mis-
drijven aan rechtspersonen én het vermijden van
“onnodige” cumulatie – te realiseren.

De door de wetgever gemaakte keuze maakt de moge-
lijkheden om misdrijven aan rechtspersonen toe te rekenen
immers geenszins groter. Rechtspersonen die bij een niet
wetens willens gepleegd misdrijf de “lichtste fout” hebben
begaan, gaan door deze bepaling immers ook vrijuit. Een
systeem dat decumulatie wil vermijden én de strafrechtelij-
ke verantwoordelijkheid van rechtspersonen wil maximali-
seren, had beter enkel in een strafuitsluiting voor de
natuurlijke persoon voorzien indien blijkt dat deze de licht-
ste fout heeft begaan. De onverenigbaarheid met de aanbe-
veling van de Raad van Europa en de ongelijkheid tussen
natuurlijke personen zou daarmee uiteraard niet verdwij-
nen, maar het zou de wet misschien wel meer in overeen-
stemming brengen met het doel en de argumentatie ter
rechtvaardiging ervan.

Prof. dr. Tom VANDER BEKEN
Universiteit Gent

¹ Cass. 4 maart 2003, *R.W.* 2003-2004, 1022, met uittreksel uit de conclusie van advocaat-generaal M. DE SWAEF.

² *Parl. St.* Senaat 1998-99, nr. 1-1217/6, p. 122.

³ Deze stelling is trouwens het meerderheidsstandpunt uit de literatuur. Zie daarvoor de verwijzingen opgenomen in de bij het arrest gepubli-
ceerde conclusie van advocaat-generaal M. DE SWAEF.

⁴ Zie daarover b.v. A. DE NAUW en F. DERUYCK, “De strafrechtelijke verantwoordelijkheid van rechtspersonen”, in *CBR-Jaarboek 1999-2000*,
I, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2000, 16-18; A. MASSET, “La loi du 4 mai 1999 instaurant la responsabilité pénale des personnes morales:
une extension du filet pénal modalisée”, *J.T.* 1999, 656; P. WAETERINCKX, “De cumulatie van de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de
rechtspersoon. Art. , tweede lid Sw., een staaltje van onbehoorlijke regelgeving”, *R.W.* 2000-2001, 1218.

⁵ Nog daargelaten dat het woord “uitsluitend” het bestaan van een enkele gedraging suggereert, terwijl een afweging tussen een “lichtere” en
een “zwaardere” fout hoe dan ook meerdere gedragingen lijkt te impliceren.

⁶ P. WAETERINCKX, *l.c.*, 1222-1224 en, minder expliciet, H. VAN BAVEL, “De wet van 4 mei 1999 tot invoering van de strafrechtelijke verant-
woordelijkheid van rechtspersonen”, *A.J.T.* 1999-2000, 216 en L. VANWALLE, “De implicaties van de wet op de strafrechtelijke verantwoor-
delijkheid van de rechtspersoon op de vervolging van milieudelicten”, *T.M.R.* 2001, 127.